

ПРАБЛЕМЫ ЗАХАВАННЯ ПМНІКАЎ КУЛЬТАВАГА ДАЙЛІДСТВА ГОМЕЛЬШЧЫНЫ

Так ужо складваецца нашае жыццё, што паспраўднаму мы пачынаем цаніць штосьці толькі тады, калі яго канчаткова страцім. Гэтае правіла справядлівае і для тых выпадкаў, калі страчваем мы вельмі дарагое, дарагое не толькі для нас, але і для ўсяго грамадства, нават ўсяго чалавецтва. Гэта ў першую чаргу тычыцца гісторыка-культурнай спадчыны. Як толькі знікае пэўны помнік – ці ад старасці і трухлявасці, ці з-за рэканструкцыі гістарычнай забудовы або па прычыне чалавечай абьякавасці, – то адразу ж спахопяцца гісторыкі, краязнаўцы, мастацтвазнаўцы і пачнуць даказваць яго значнасць для той ці іншай культуры. Ужо даўно спахапіліся жыхары Заходняй Еўропы, чэхі, палякі, прыбалты. Калі меркаваць па стратах Беларусі, і, у прыватнасці, Гомельшчыны, то павінен ўжо прыйсці і наш час.

Аналізуючы колькасць помнікаў культавага дойлідства, якія зберагліся да сённяшняга дня на Гомельшчыне, можна зрабіць зусім несучасальныя высновы. Толькі 32 помнікі з больш чым дзвюх тысяч (2031), апісаных у “Зборы помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Гомельская вобласць” [2], з’яўляюцца культавымі пабудовамі. 32 помнікі на ўсю вобласць – гэта вельмі мала. Для параўнання, тым жа зборам помнікаў толькі ў адным Гродзенскім раёне адзначана 40 культавых пабудоў (25 з іх – у Гродне) [3, с.44-82, 148-166]. Акрамя таго, на тэрыторыі Гомельшчыны “Збор...” не адзначае ніводнага пратэстанцкага збора, якіх некалі было так шмат на Беларусі, ніводнай яўрэйскай ці мусульманскай культавай пабудовы. Не адзначана таксама і храмаў, збудаваных да 17-га стагоддзя.

Усё гэта зусім не азначае, што ў вобласці адчуваецца значны недахоп храмаў для задавальнення патрэб веруючых. Даведнікам “Приходы и монастыри Белорусской Православной Церкви” на 2001 год на тэрыторыі Гомельскай і Тураўскай епархій, якія ахопліваюць Гомельскую вобласць, зафіксавана толькі праваслаўных 6 манастыроў і 147 прыходаў, пераважная большасць з якіх ужо мае свой храм [4, с.42-54, 166-174]. Гэта сведчыць пра інтэнсіўнае храмавае будаўніцтва апошніх двух дзесяцігоддзяў, мабыць самае інтэнсіўнае ў параўнанні з іншымі рэгіёнамі Беларусі. Магчыма, з часам гэтыя пабудовы таксама стануць знакавымі помнікамі беларускага дойлідства.

Сёння ж важна захаваць для нашчадкаў тое, што засталася нам ад продкаў. А засталася на Гомельшчыне не так ужо і мала, калі меркаваць па значэнню гэтых помнікаў для беларускай культуры. Варта прыгадаць хаця б гомельскі Петрапаўлаўскі сабор, петрыкаўскую Пакроўскую царкву, Юравіцкі і Мазырскія касцёлы і кляштары і г.д. Ды і пералік культавых помнікаў ужо значна пашыраны і пераўзыходзіць названую колькасць помнікаў (32).

Захаванне помнікаў культавага дойлідства Гомельшчыны складаецца з некалікіх узаемазвязаных працэсаў. Найперш, для эфектыўнай працы ў гэтым накірунку неабходныя ўлік і пашпартызаваныя помнікаў. Першасны ўлік і пашпартызаваныя былі здзейсненыя яшчэ ў канцы 1970-х гадоў дзякуючы намаганням абласных дзяржаўных органаў і Таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры [5, с.10]. Культавыя пабудовы ў той час пашанай не карысталіся, таму ўлічана іх было няшмат, але з гадамі ім надавалася ўсё больш увагі. Сёння ж, калі можна казаць пра фактычна поўны ўлік помнікаў культавага дойлідства, варта сканцэнтраванасць свае намаганні на зборы бібліяграфічна-фактаграфічных звестак пра наяўныя помнікі, а таксама страчаныя. Бо немагчыма судзіць пра гісторыю культавага будаўніцтва рэгіёна, не згадаўшы вядомы храм 12 ст. у Тураве, знакамітыя стараверскія цэрквы і манастыры Веткаўшчыны ці амаль разбураны касцёл у Юравічах.

Наступны аспект – непасрэднае вывучэнне культавых пабудоў. Гомельшчына ў гэтым сэнсе мае свае асаблівасці, звязаныя ў першую чаргу з аварыяй на ЧАЭС. З аднаго боку, радыяцыйнае забруджанне абудзіла большую цікавасць да

Веткаўскага раёна, Юравіцкага калегіума езуітаў і іншых помнікаў.

Рэлігійныя арганізацыі – бо культавыя пабудовы знаходзяцца ў іх непасрэдным падпарадкаванні і ствараюць вобраз дадзенай канфесіі. Як адзначалася вышэй, за апошнія гады пабудавана значная колькасць новых храмаў, таму, магчыма, ужо прыспеў час для ўкладання фінансавых сродкаў канфесіямі ў захаванне наяўных культавых пабудов, якія з’яўляюцца помнікамі рэспубліканскага і мясцовага ўзроўняў.

І апошняе, трэцяе і, мабыць, галоўнае звязно – грамадства, само насельніцтва Гомельшчыны. Менавіта ад яго ў найбольшай ступені залежыць захаванне культавых пабудов рэгіёна, ды і краіны ў цэлым. Бо зберажэнне гісторыка-культурнай спадчыны немагчымае без усведамлення неабходнасці гэтага зберажэння. Сёння, відаць, ужо немагчыма аднавіць фактычна страчаную сістэму шэфства над помнікамі з боку вучняў мясцовых школ, маладзёжных арганізацый, прадпрыемстваў і іншых устаноў. Аднак простае наданне большага значэння захаванню і добраўпарадкаванню мясцовых помнікаў дазволіла б павысіць узровень самаацэнкі мясцовых жыхароў. Гэта, безумоўна, значна паўплывае на развіццё ўнутранага, а пасля і знешняга турызму, стрывае адток фінансавых сродкаў з рэгіёна, і гэтым самым дапаможа больш поўнаму развіццю вобласці. Акрамя таго – створыць новыя рабочыя месцы.

1. Дзейнасць устаноў культуры па мінімізацыі наступстваў чарнобыльскай трагедыі: Манаграфія / А.І.Смолік і інш. – Мн., 1999.
2. Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Гомельская вобласць / АН БССР, ІМЭФ; Рэд.кал.: С.В.Марцэлеў (гал.рэд.) і інш. – Мн., 1985.
3. Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Гродзенская вобласць / АН БССР, ІМЭФ; Рэд.кал.: С.В.Марцэлеў (гал.рэд.) і інш. – Мн., 1986.
4. Приходы и монастыри Белорусской Православной Церкви. – Мн., 2001.
5. Степук В.С. Историческое наследие Гомельщины. – Мн., 1982.